

*Гарбазей Д. О.,**здобувач кафедри конституційного та міжнародного права
Харківського національного університету внутрішніх справ*

НЕЗАКОННЕ ЗБАГАЧЕННЯ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Анотація. У статті висвітлено історію становлення та розвитку інституту незаконного збагачення, його закріплення у міжнародно-правових актах та законодавстві країн з різною правовою системою; проаналізовано недоліки та переваги незаконного збагачення як окремого складу корупційного злочину та можливість імплементації в національне законодавство України.

Ключові слова: незаконне збагачення, презумпція невинуватості, корупція, тягар доведення, державний службовець.

Постановка проблеми. Корупція як суспільне явище носить латентний характер. Вершиною цієї проблеми є вчинення корупційних злочинів (отримання і давання хабара, зловживання службовим становищем та інші). Проте, як показує статистика, зазначені прояви корупції займають лише частину можливих форм корупційних діянь. Інший бік корупції зовні прихований від суспільства і його проявом в очах громадян є невідповідність доходів і видатків посадовців займаним посадам, виконуваним функціям.

Питання законності отриманих доходів має два паралельні шляхи становлення: перший – доходи, пов'язані з протиправною діяльністю осіб; другий – доходи, появу та зростання яких необхідно пояснити.

Отримання доходів від протиправної діяльності завжди було незаконним, а тому актуальним в умовах зростання ролі організованої злочинності та відмивання коштів, отриманих злочинним шляхом. Уперше ідея криміналізації незаконного збагачення виникла в американському законодавстві як спроба здійснювати контроль за відмиванням грошових коштів [1]. Згодом на міжнародному рівні можливість перенесення тягара доведення законного походження передбачуваних доходів або іншої власності, що підлягають конфіскації від протиправної діяльності встановила Конвенція ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин (ч. 7 ст. 5) [2]. У подальшому ідея незаконного збагачення від протиправної діяльності знайшла своє закріплення в ст. 12 Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності, яка визначила необхідність встановлення вимоги про те, щоб особа, яка вчинила злочин, довела законне походження передбачуваних доходів від злочину або іншого майна, яке підлягає конфіскації [3]. Зазначені положення стосувалися будь-якого громадянина, що вчиняв злочин. Незаконне збагачення, як форма корупційного злочину державного службовця, на міжнародній арені вперше було закріплене Міжамериканською конвенцією про боротьбу з корупцією, ви-

вівши на міжнародний рівень наявний у внутрішньому законодавстві багатьох країн Латинської Америки даний склад злочину.

Актуальність. Інститут незаконного збагачення в галузі кримінального права покликаний виявляти, попереджати розвиток корупційного збагачення посадових осіб органів влади, хоча і достатньо новим для романо-германської правової системи, а тому не досить дослідженим. Впровадження останнього в законодавство країн Європи, у тому числі й України, може відкрити новий етап попередження та боротьби з корупцією.

Виходячи з означеного, **метою** даного дослідження є аналіз інституту незаконного збагачення, його розвиток на теренах Латинської Америки й Азії, причини несприйняття зазначеної форми боротьби з корупцією розвиненими країнами Америки та Європи та можливість впровадження інституту незаконного збагачення на теренах України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід зазначити, що в сучасній науці міжнародного права загальним аспектам боротьби з корупцією, огляду, аналізу форм корупційних проявів надано суттєву увагу в роботах українських і зарубіжних авторів, зокрема: Л.П. Брич, О.О. Дудорова, М.І. Мельника, Т.М. Тертиченка, В.І. Тютюгіна, М.І. Хавронюка, О.В. Шемякіна, О.І. Алексєєва, Г.І. Богуша, В.М. Боркова, В.В. Лунєєва, Н.Дива Кофеле-Кале, Нелли Гачері Камунде, Гілермо Дордж та ін. Разом із тим, незважаючи на значний інтерес до цієї тематики, вона потребує подальшого ретельного вивчення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розпочинаючи наше дослідження, зазначимо, що незаконне збагачення державних службовців як склад злочину в кримінальному законодавстві можна зустріти в країнах Латинської Америки. Причиною цього є поєднання рис романо-германської та англо-саксонської (у більшості своєму американської) правових сімей, а також традицій, звичаїв, характерних для цього континенту.

Розуміння незаконного збагачення як дійсно корупційно небезпечної проблеми почало з'являтися наприкінці 70-х років ХХ століття. Першою серед міжнародних організацій, яка визначила невідповідність доходів і видатків посадовців займаним посадам, виконуваним функціям як незаконне збагачення та необхідність його криміналізації, стала Організація Американських Держав. У ст. IX Міжамериканської конвенції про боротьбу з корупцією встановлюється вимога визнання як злочину суттєвого збільшення майна урядового чиновника, що він не може зрозуміло пояснити у відношенні до його законних заробітків під час здійснення своїх функцій [4]. У той же час лише 2 (США та Канада) з 33

країн, що підписали/ратифікували Конвенцію, відмовилися визнавати як окремих склад злочину – незаконне збагачення [5]. Докорінно інший підхід до розуміння терміну «незаконне збагачення» містить Конвенція Африканського союзу про недопущення корупції та боротьбу з нею. Згідно із ст. 1 Конвенції, незаконним збагаченням визнається не лише значне збільшення активів державної посадової особи, яке він або вона не може раціонально обґрунтувати по відношенню до його або її доходу, а й будь-якої іншої особи [6, с. 4]. Тобто апіорі, у випадку наявності у громадянина майна значно більшого за його офіційні доходи незалежно від належності державній службі, це буде визнаватися актом корупції та вимагатиме відповідного розслідування.

На теренах європейського континенту в рамках Кримінальної конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією та Конвенції складеної на основі ст. К. 3 (2) (с) Договору про Європейський Союз по боротьбі з корупцією, яка стосується посадових осіб Європейських Співтовариств або посадових осіб держав-членів Європейського Союзу взагалі відсутні будь-які згадки про таке кримінальне діяння як «незаконне збагачення».

У ході обговорення тексту Конвенції ООН проти корупції на сесії Спеціального комітету з розробки конвенції проти корупції Генеральної Асамблеї ООН 21 липня – 8 серпня 2003 року представником Куби, що виступав від імені держав-членів ООН, які входять до Групи держав Латинської Америки та Карибського басейну, було звернено увагу щодо питання криміналізації незаконного збагачення як основоположного інструменту для боротьби з корупцією в правових системах країн, що входять до складу Групи держав Латинської Америки та Карибського басейну. В той же час запропонований текст не передбачав встановлення зобов'язання криміналізувати незаконне збагачення, але при цьому залишає відкритою можливість міжнародного співробітництва [7, с. 6]. Позицію Представника Куби підтримав представник Бразилії, що представляв держави-члени ООН з Групи 77 та Китаю [7, с. 4]. Проте зазначене питання залишилося поза увагою представників Європейського Союзу та асоційованих держав, а також представників арабського світу, що брали участь у сесії Комітету.

Результатом чого стала поява в Конвенції ООН проти корупції статті 20, яка встановлювала можливість вжиття таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для визнання злочином умисне незаконне збагачення, тобто значне збільшення активів державної посадової особи, яке перевищує її законні доходи та які вона не може раціонально обґрунтувати, за умови дотримання своєї конституції та основоположних принципів своєї правової системи [8].

Проаналізувавши визначення терміну «незаконне збагачення», що використовується в міжнародно-правових документах, доходимо висновку: 1) спільними рисами є значне збільшення матеріальних активів, що не відповідає офіційним доходам; 2) посадова особа як спеціальний суб'єкт вказаного діяння та відсутність розумного пояснення щодо походження таких активів; 3) відмінною рисою, що наявна в кожній кон-

венції, що розглядає зазначене питання, є наявність суб'єктивної сторони у формі умислу (характерно для Конвенції ООН проти корупції), час вчинення діяння як складова об'єктивної сторони складу злочину (для Міжамериканської конвенції про боротьбу з корупцією), будь-яка інша особа, що не виконує функцій держави як суб'єкт зазначеного складу злочину (Конвенція Африканського союзу про недопущення корупції та боротьбу з нею).

Варто додати, що незаконне збагачення як корупційний злочин за своєю природою є факультативною нормою, тобто кожна країна-учасниця відповідно до своєї конституції та основоположних принципів своєї правової системи визначає можливість впровадження даного складу злочину у своє національне законодавство. Цей принцип дотримано в Конвенції ООН проти корупції та Міжамериканській конвенції про боротьбу з корупцією. У свою чергу Конвенція Африканського союзу про недопущення корупції та боротьбу з нею встановлює обов'язковість визнання та імплементацію в національне законодавство країн-учасниць Конвенції «незаконного збагачення» як акту пасивної корупції [9, с. 1]. У той же час на теренах Європейського континенту така норма в міжнародних документах відсутня. Більшість країн Європи, а також США, як і раніше, неохоче здійснюють криміналізацію незаконного збагачення як окремого кримінально караного діяння.

Причиною цьому є порушення принципів кримінального судочинства та конституцій багатьох країн світу щодо презумпції невинуватості, покладання тягаря доведення на сторону обвинувачення та можливості не свідчити відносно себе.

Презумпція невинуватості закріплена у багатьох конституціях світу і практично в кожному договорі про права людини. Згідно з частиною 1 статті 11 Загальної декларації прав людини 1948 року та пунктом 2 статті 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року кожен, кого обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, вважається невинним доти, доки його провину не буде доведено в законному порядку [10].

Презумпція невинуватості як основоположний принцип охоплює наступні вимоги: розслідування злочину не повинно починатися з припущення вини особи; доведення вини особи покладається на орган обвинувачення (тягар доведення); право обвинуваченого не свідчити проти самого себе; обвинувачений має право мовчання [1].

Незаконне збагачення автоматично передбачає визнання посадової особи, активи якої значно більші за офіційні доходи, винною.

Сутність тягаря доведення полягає в обов'язку обвинуваченого спростувати підозри органу звинувачення щодо незаконності придбаного майна, достатність або недостатність доказів якого призведе до засудження або виправдання обвинуваченого. Це суперечить вимогам кримінального судочинства багатьох країн світу, де засудження або виправдання обвинуваченого ґрунтується на доведенні своєї позиції стороною звинувачення.

Перенесення тягаря доведення з прокурора на обвинуваченого застосовується в деяких міжнародних

конвенціях, національному законодавстві країн світу та підтримується Європейським судом з прав людини. Як уже згадувалося раніше, Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності (UNTOC, також відома як Конвенція Палермо) містить положення про необхідність доведення особою, що вчинила злочин, законності отримання доходів, щодо яких є сумніви в їх походженні. Аналогічне положення також є і в Конвенції ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин. Європейський суд з прав людини ухвалив, що тягар доведення не завжди несе сторона обвинувачення. Судом окреслено три випадки, коли тягар доведення лежить не на стороні обвинувачення: а) у так званій суворій відповідальності злочинів (so-called strict liability offences); б) конфіскація майна, отриманого в наслідок вчинення кримінального злочину; в) у кримінальних злочинах, в яких тягар доведення був перенесений на відповідача [11].

Ще одним принципом, що порушується в рамках складу злочину незаконного збагачення, є право не свідчити відносно себе та близьких осіб. Право не свідчити відносно себе вимагає від сторони обвинувачення довести свою правоту, навіть якщо обвинувачений вирішить не давати жодних свідчень і доказів протягом усього процесу. При незаконному збагаченні обвинувачений сам повинен надати докази, дати свідчення задля спростування підозр у набутті незаконно придбаних активів. У такому випадку, при дотриманні цього принципу, тобто не даючи жодних пояснень та не спростовуючи підозри відносно себе, обвинувачений в незаконному збагаченні автоматично визнається винним. Останнє в кінцевому випадку є порушенням принципів кримінального судочинства [1].

Суперечність між обмеженням прав людини, принципів кримінального судочинства та необхідності боротьби з корупцією забезпечують наявність двох протилежних позицій щодо існування інституту незаконного збагачення. Одні вчені, серед яких Г.І. Богуш, В.І. Тютюгін, О. Дудоров, вважають, що потреби у новому кримінальному інституті немає, впровадження такої норми не узгоджується з положеннями про презумпцію невинуватості та вводить у кримінальне право елементи об'єктивного ставлення за провинку [12, с. 30; 13]. Важливо оптимізувати та налагодити вже існуюче законодавство в частині боротьби з відмиванням доходів, а відповідно і конфіскації доходів, отриманих злочинним шляхом. Зазначений підхід аргументується тим, що значне збільшення активів службовця при перевищенні його офіційних доходів обов'язково є пов'язаним із вчиненням таким службовцем певних протиправних діянь, будь то злочини у сфері службової діяльності чи приналежність до злочинних угруповань. А тому, виявляючи первинні злочини, доведення протиправності отриманих активів не буде нести жодних ускладнень.

Поряд із зазначеною вище позицією існує й така, що формою контролю за законністю отримання доходів осіб, що виконують функції держави, є декларування доходів і видатків держслужбовців і членів їх сімей. Вимоги щодо офіційного оприлюднення доходів службовців наявні в багатьох країнах світу, а не подання декларації або подання недостовірних даних карається накладен-

ням штрафів (США, Перу, Латвія, Румунія, Філіппіни), обмеженням права обіймати посади в державній службі (Аргентина), обмеженням чи позбавленням волі на певний строк (США, Аргентина, Перу, Латвія, Румунія, Індія) [14]. Наявність інституту декларування доходів і відповідальності за нього є дієвим механізмом боротьби з незаконно отриманими активами службовців.

Окрім того, введення в кримінальне законодавство складу злочину незаконне збагачення призведе до звинувачення службовців та ще більшого прояву корупції серед правоохоронних органів та судів, які вирішуватимуть питання про достатність чи недостатність наданих обвинуваченим доказів.

Протилежна позиція, яка визнає за необхідність упровадження інституту незаконного збагачення, представниками якої є В.В. Лунєєв, В.М. Борков, Н.Дива Кофеле-Кале, Нелли Гачері Камунде, Гілермо Дордж, вважають, що процесуальні права, до яких належить презумпція невинуватості не є абсолютними і за для подолання глобальної проблеми боротьби з корупцією можуть бути частково обмежені. Судова практика Європейського суду з прав людини чітко розмежує, що презумпція невинуватості не є перепорою для законодавчого закріплення кримінальної відповідальності за діяння до тих пір, поки принципи розумності та пропорційності належним чином дотримуються [15, с. 14]. Управління ООН по наркотикам і злочинності зазначає, що криміналізація незаконного збагачення, коли обвинувачувана у цьому діянні особа повинна подати розумне пояснення різкого збільшення своїх активів, у деяких країнах може розцінюватися як виключне право вважатися невинною доти, поки його провина не буде доведена відповідно до закону. При цьому ясно дається зрозуміти, що презумпція винності відсутня і що тягар доведення як і раніше лежить на стороні обвинувачення, оскільки саме вона зобов'язана продемонструвати, що масштаби збагачення перевищують законні доходи особи. Відповідно, це може розглядатися як спростована презумпція, так як після пред'явлення відповідних доказів обвинувачений може представити розумне або таке, що заслуговує на довіру, пояснення [16, с. 100].

У той же час Лінді Музіла, Міхаель Моралес, Марієн Матіс, Тамар Бергер зазначають, що ефект від введення цієї норми відзначався в тих країнах, де був високий рівень корупції, корумпованості чиновників і низькі доходи. Введення цієї норми посприяло зниженню корумпованості, що поступово призвело до зменшення застосування даного інституту [15, с. 28]. Головною вимогою при обмеженні прав людини, яку підкреслив Ден Вілшер, є встановлення балансу між боротьбою із корупцією та правами людини [1].

Після прийняття інституту незаконного збагачення за основу і входження зазначеного складу злочину до Конвенції ООН проти корупції відбувся моніторинг впровадження в національне законодавство країн-учасниць вимог Конвенції. Торкнулося це і незаконного збагачення. Станом на 4 березня 2013 року найбільшою перешкодою до введення в національне законодавство країн інституту незаконного збагачення стала порушення принципу презумпції невинуватості, розподілу тягара доведення у кримінальному процесі та неможливіс-

тю встановлення складу незаконного збагачення у світлі положень конституції. Найбільшого розповсюдження дане положення отримало в країнах Азіатсько-Тихоокеанського регіону (5 країн з 9 вже ввели, 3 країни готують до введення у внутрішнє законодавство), Латинської Америки. Незаконне збагачення знайшло своє відображення у законодавстві країн Східної Європи (2 з 9 передбачили відповідальність за цей склад злочину). Серед країн Західної Європи, Африканського континенту жодна держава не запровадила інститут незаконного збагачення [17, с. 8-9].

За словами генерального директора Центру антикорупційних досліджень та ініціатив Transparency International Олени Панфілової, в РФ є країни, які вилучають якісь статті з різних причин, це звичайна практика. Більше того, є розвинені країни, які не ратифікували конвенцію ООН взагалі: Німеччина і Японія. Але з країн старої демократії ніхто статтю 20 і не вилучав. Важливо пояснити, що Конвенція рекомендує країнам встановити кримінальну відповідальність за незаконне збагачення, а таким визнається наявність у публічної посадової особи якоїсь власності, яку він не вказав у декларації і якої не може пояснити. Багато країн не встановили кримінальної відповідальності, але у них адміністративна відповідальність такого обсягу, що вона цілком адекватна криміналізації. Наприклад, Італія використовує таку санкцію, як конфіскація [18].

У країнах Стамбульського плану дій (Азербайджану, Вірменії, Грузії, Казахстану, Киргизстану, Росії, Таджикистану, а також і України) у боротьбі з корупцією жодна з країн-учасниць не визначила кримінальну відповідальність за незаконне збагачення [19, с. 12]. Російська Федерація відмовилася від ратифікації статті 20 Конвенції ООН на підставі невідповідності закріпленому в статті 49 Конституції РФ принципу презумпції невинуватості. За словами голови думського комітету з безпеки та протидії корупції Ірини Ярової: «Незаконне збагачення може здійснюватися різними способами. А якщо немає конкретних ознак складу злочину, то по них не можна прийняти рішення про відповідальність. Уже сьогодні в законі прописана норма, яка наділяє прокурора повноваженнями з ініціювання в суді питання про відчуження майна в дохід держави, за яким держслужбовцям не буде доведена сумнівність придбання» [20].

Україна, як і більшість європейських держав, не здійснила імплементацію в національне законодавство норми щодо незаконного збагачення, передбаченої ст. 20 Конвенції ООН проти корупції. Причиною цього, як зазначалося раніше, стали невідповідність вказаної норми вимогам Конституції України, Кримінального та Кримінально-процесуального кодексу України в частині порушення принципу презумпції невинуватості, розподілу тягаря доведення у кримінальному процесі. У той же час, за словами В.Н. Боркова, презумпція невинуватості не виключає можливості проведення різноманітних процесуальних дій з метою отримання доказів у кримінальній справі, як вже зазначалося раніше. У такому випадку потрібно буде доводити не факт вчинення тих чи інших злочинів, які потягли за собою збагачення, а навпаки, відсутність законних підстав для значного збільшення активів службової особи. Таким

чином, цілком можливо зняти зі службової особи, яку перевіряють, тягар обґрунтування нею легітимності її майнових актів значної вартості [21, с. 5]. Європейський суд з прав людини, як вже згадувалося, підтверджує можливість встановлення винятків із зазначеного принципу. У французькій юридичній літературі, принцип презумпції невинуватості виступає усього лише принципом, а не догмою, тому в деяких категоріях справ тягар доведення покладено на сторону захисту [21, с. 6].

Українські законотворці з метою приведення українського законодавства до вимог Конвенції ООН проти корупції внесли зміни до Кримінального кодексу України, серед яких є і стаття 368-2 «Незаконне збагачення», тобто одержання службовою особою неправомірної вигоди у значному розмірі або передача нею такої вигоди близьким родичам за відсутності ознак хабарництва [22]. О.О. Дудоров і Т.М. Тертиченко зазначили, що «закріплене у ст. 368-2 КК України визначення незаконного збагачення вихолощує основний зміст аналізованого корупційного діяння у розумінні Конвенції: живеш не на зароблені кошти і не можеш це належним чином пояснити – ти злочинець» [12, с. 30]. Таким чином, з одного боку, Україна запровадила кримінальну відповідальність за незаконне збагачення, виконавши формально свої міжнародні зобов'язання, пов'язані з ратифікацією Конвенції, а з іншого – норма, передбачена ст. 368-2 КК України, не відображає належним чином ознаки незаконного збагачення як діяння, визначеного в ст. 20 («Незаконне збагачення») Конвенції ООН проти корупції 2003 року [21, с. 3].

У свою чергу українське законодавство містить норми, що спрямовані на боротьбу із незаконним збагаченням державних службовців. Однією з таких норм є вимога щодо подання декларацій про майно, доходи, витрати та зобов'язання фінансового характеру, передбаченої Законом України «Про засади запобігання та протидії корупції». Проте недоліком, що зводить нанівець всі спроби боротися з незаконно отриманим майном державних службовців, є відсутність відповідальності за подання недостовірної інформації в декларації.

Також Верховною Радою України прийнято закон про впровадження інституту спеціальної конфіскації, що передбачає вилучення майна, доходів осіб, які отримали останнім у результаті вчинення корупційних дій. Зазначена норма покликана забезпечити відшкодування заподіяної у наслідок корупційного діяння шкоди та попередити подальші спроби незаконного збагачення державних службовців і членів їх сімей.

Проте все ж таки дієвого механізму щодо попередження боротьби з корупцією та притягнення корупціонерів до відповідальності немає. Тому з огляду на світовий досвід і позитивні результати впровадження інституту незаконного збагачення законотворцям в Україні варто розглянути можливість поєднання обмеження прав людини та боротьби з корупцією.

Висновки. Узагальнюючи проведений аналіз, доходимо наступних висновків: 1) досвід впровадження інституту незаконного збагачення приносить свої результати. Прикладом цьому є країни Латинської Америки та Азії (відповідно до Індексу сприйняття коруп-

ції 2011, оприлюдненого організацією Transparency International більшість країн Латинської Америки входять у першу сотню Індексу, КНР займає 75 місце, в той час як Україна займає 152 місце [23]); 2) Принцип презумпції невинуватості, покладання тягаря доведення на сторону обвинувачення та можливості не свідчити відносно себе, які входять у протиріччя з інститутом незаконного збагачення, не є догмою і світовий досвід, в тому числі й позиція Європейського суду з прав людини, вказує на можливість поєднання класичних принципів права з необхідністю боротьби з корупцією в сучасних умовах існування; 3) Світовий досвід дає можливість запровадження інституту незаконного збагачення як самостійного складу злочину. Введення спеціальної статті за незаконне збагачення є доцільним, оскільки надає правоохоронним органам України важливий додатковий юридичний інструмент для протидії корупційному збагаченню. Проте законотворці підмінюють (змінюють) істинне розуміння проблеми на неіснуючий механізм боротьби, а небажання реально боротися з корупцією призводить до занепаду такого важливого механізму протидії корупції, як декларування доходів і видатків, конфіскації майна, здобутого злочинним шляхом.

Література:

- Nelly Gacheri Kamunde THE CRIME OF ILLICIT ENRICHMENT UNDER INTERNATIONAL ANTI-CORRUPTION LEGAL REGIME/Non-Peer Reviewed Articles // KLR Journal [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kenyalaw.org/klr/index.php?id=426> (1).
- Конвенція ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин // правова система Нормативні акти України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1014.436.3&nobreak=1> (2).
- Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності // Інтернет-портал Ліга: Закон [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU00144.html#480527 (3).
- Міжамериканська конвенція проти корупції, прийнята на третій пленарній сесії держав-членів Організації Американських Держав № В-58 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/998_089 (4).
- Інформаційна довідка щодо держав, що підписали та ратифікували Міжамериканську конвенцію проти корупції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.oas.org/juridico/english/Sigs/b-58.html> (5).
- Конвенція Африканського союзу про недопущення корупції та боротьбу з нею, Мозамбик, 11 липня 2003 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.africa-union.org/root/au/Documents/Treaties/Text/Convention%20on%20Combating%20Corruption.pdf> (6).
- Доклад Спеціального комітета по розробці конвенції проти корупції о роботі его п'яток сесії (А/АС.261/16), проходившей в Вене с 10 по 21 марта 2003 года / [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://www.unodc.org/pdf/crime/convention_corruption/session_6/16r.pdf (7).
- Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції (A/RES/58/4) від 31 жовтня 2003 року / Відомості Верховної Ради України. - 2007. - № 49 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_c16.
- Конвенція Африканського союзу о предупреждении и противодействии коррупции [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://archiv.council.gov.ru/files/journals/item/20110603131554.000000.pdf> (8).
- Конвенція Ради Європи про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (9).
- Davor Derenčinović Criminalization of Illegal Enrichment // Freedom from Fear - July 2009 – Issue 4. – С. 18-23 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.freedomfromfearmagazine.org/index.php?option=com_content&view=article&id=144:criminalization-of-illegal-enrichment&catid=47:issue-4&Itemid=183 (10).
- О.Дудоров Незаконне збагачення: сумнівна новела антикорупційного законодавства України / О. Дудоров, Т. Тертиченко// Вісник Національної академії прокуратури України. – 2011. – № 3. – С. 28–34. (11).
- В.І. Тютюгін Новели кримінального законодавства щодо посягання кримінальної відповідальності за корупційні злочини: вирішення проблеми чи проблеми для вирішення / В.І. Тютюгін // Юридичний вісник України. – 2010. – № 6: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.yuricom.com/ua/legal_bulletin_of_Ukraine/archive/?aid=5364&jid=361 (12).
- П. Прошко Сравнительно-правовой анализ деклараций о доходах и имуществе в различных странах / Проектно-учебная Лаборатория Антикоррупционной Политики НИУ Высшая Школа Экономики. - 2011 год. – С. 13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:askjournal.ru/uploads/docs/declaration_analysis_pulpar.doc (13).
- On the Take: Criminalizing Illicit Enrichment to Fight Corruption / Lindy Muzila, Michelle Morales, Marianne Mathias, Tammar Berger // Washington, DC: WorldBank. DOI: 10.1596/978-0-8213-9454-0. – 2012. – р. 106 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://star.worldbank.org/star/sites/star/files/on_the_take_criminalizing_illicit_enrichment_to_fight_corruption.pdf (14).
- Руководство для законодательных органов по осуществлению Конвенции Организации Объединенных Наций против коррупции. Второе исправленное и дополненное издание / Управление ООН по наркотикам и преступности. – Нью-Йорк. – 2012. – С. 284 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/Publications/LegislativeGuide/UNCAC_Legislative_Guide_R.pdf (15).
- Осуществление главы III (Криминализация и правоохранительная деятельность) Конвенции Организации Объединенных Наций против коррупции на региональном уровне (CAC/COSP/IRG/2013/1) / Доклад Группы осуществления Конвенции ООН против коррупции Конференции государств-участниц Конвенции ООН против коррупции. – Вена. – 27-31 мая 2013 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/WorkingGroups/ImplementationReviewGroup/27-31May2013/V1381713r.pdf> (16).
- М. Озерова Кто и как охотится на чиновников, скрывающих доходы / Московский Комсомолец. – № 26185. – 14 марта 2013 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.mk.ru/politics/russia/interview/2013/03/13/825520-strashnyiy-sonnaslednikov-koreyko.html> (17).
- Стамбульский план действий по борьбе с коррупцией: достижения и проблемы / Борьба с коррупцией в Восточной Европе и Центральной Азии// Организация экономического сотрудничества и развития. – 2008. – С. 123 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.oecd.org/corruption/acn/library/41603502.pdf> (18).
- КПРФ внесла в ГД поправки в конвенцию ООН о незаконном обогащении // РИА Новости. – 04.02.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://ria.ru/politics/20130204/921216559.html> (19).
- В. Кубальський Кримінальна відповідальність за незаконне збагачення в контексті принципу презумпції невинуватості [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://er.nau.edu.ua/jspui/bitstream/NAU/1882/1/Kubalskiy%20%D0%A0%D0%95%D0%94_23%20%D0%B1%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B7%D0%BD%D1%8F%202013%20\(2\).rtf](http://er.nau.edu.ua/jspui/bitstream/NAU/1882/1/Kubalskiy%20%D0%A0%D0%95%D0%94_23%20%D0%B1%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B7%D0%BD%D1%8F%202013%20(2).rtf).
- Кримінальний кодекс України, прийнятий Верховною Радою України 05.04.2001 за № 2341-III зі змінами та доповненнями станом на 04.07.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
- Найбільш корумповані країни світу / Перша рейтингова система. – 13.12.2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rate1.com.ua/ua/suspilstvo/2095/>

Гарбазей Д. А. Незаконное обогащение: международно-правовой аспект

Аннотация. В статье освещена история становления института незаконного обогащения, его развитие на международной арене и в странах с различной правовой системой, проанализированы недостатки и преимущества незаконного обогащения как отдельного состава коррупционного преступления и возможность имплементации в национальное законодательство Украины.

Ключевые слова: незаконное обогащение, презумпция невиновности, коррупция, бремя доказывания, государственный служащий.

Garbasey D. Illicit Enrichment: international legal aspect

Summary. In the article it is depicted the history and the establishment of the institute of illicit enrichment, its implementing in the international law acts and in the legislative system of the countries with different law systems; it is analysed the faults and the advantages of the illicit enrichment as a component of the corruption crime and the possibility of implementation into the national legislative system of Ukraine.

Key words: illicit enrichment, presumption innocence, corruption, burden of evidence, a state clerk.